

ČETIRI PANONCA U RUINARTOVOJ GALERIJU MUČENIKA

Učeni patrističar i historičar Thierry Ruinart, benediktinac, izdao je u Parizu g. 1689. poznato djelo: ACTA PRIMORIUM MARTYRUM SINCE-RA ET SELECTA s namjerom da iz mnoštva mučeničkih spisa legendarnih i fabuloznih izdvoji spise koji bi mogli zadovoljiti i one ljude koje ne zadovoljavaju legende i priče. Izgleda da je bio potaknut radovima bolandista, koji su do tada već bili izdali u Antwerpenu dvadesetak velikih svezaka Acta Sanctorum.¹ Te je učenjake isusovce vodila ista nakan: skupiti sve što je napisano o svecima i onda izdvojiti ono što je historijski pouzdano. Ruinart je bio zaista kritičan i uspio je pronaći i neke spise koji su bili promakli bolandistima (na primjer sv. Serena, o kojemu će kasnije biti riječ). To se zbivalo u XVII. stoljeću i nije čudo da danas njegov rad zahtijeva i stanovite ispravke. To je njegovo glasovito djelo prevedeno i na druge jezike. Njemački je prijevod izašao u Beču (Wien) 1832—1834. u pet svezaka. Međutim hrvatski je prijevod izašao trideset godina ranije u Osijeku 1800. Preveo je s malim izuzecima (duplikati i himni) čitavo djelo svećenik pečujске biskupije Ivan Marević, doktor teologije, kanonik i profesor na bogosloviji. U to vrijeme je pečujška biskupija držala u svojoj vlasti 21 župu današnje Đakovačke i Srijemske biskupije, skoro čitav kraj između Đakova i Mitrovice. Rođen je u Vukovaru 1746., a umro u Nemetu 1808. g. Knjiga ima — po običaju onog vremena — veoma dugačak naslov koji radi zanimljivosti donosim: Dilla svetih mucsenikah nehimbena i izabrana s trudom i pomnjom O. P. Teodorika Ruinarta Reda S. Benedika Misnika skuppita, razabrana i na svitlost dana a po Ivanu Marevichu stolne pecsuiske cerkve kanoniku svete bogoslovice naucitelju, xupniku nimetskomu i okolisha istoga ime-na vice-arki-diaconu Za Korist Duhovnu Svega Illiricskoga Naroda iz Latinskoga Jezika na Illiricski prineshena i u tri Dila Razdilita., S Dopushtenjem Stareshinah. U Osiku, Slovih Ivana Martina Divalt, privil. Knjigotisca. 1800.

Knjiga je s različitih razloga zanimljiva,² a napose stoga što je godinama ispunjavala jednu prazninu u našoj domaćoj hagiografiji, koja nije sve do danas popunjena, makar da je bilo nekoliko pokušaja s različitih strana. ACTA MARTYRUM Teodorika Ruimarta i danas bi bila izvrsno i povijesno štivo, a mi ih nemamo na hrvatskom jeziku. Ja ih osobno nisam niti na latinskom jeziku vidio sve do prosinca prošle godine kod franjevacu u Makarskoj premda sam ih želio vidjeti. Toga radi vrijedno

¹ Dva sveska mjeseca siječnja izdao je isusovac Jean Bolland već 1643.

² Uzmimo u obzir samo njegovo »tolmaccenje razlicitih richih, koje su u dillih svetih Mucsenikah nalaze, daji bogoljuban shtioc lasnie razumiti moxe«. Za primjer navodim samo neke riječi: Spectaculum — csudogled, gladiator — macsovojnič, stadium — uterkalishte, tribunus militum — hiljadnik, centurio — stotnik, secretarius — skrovnik, mimus — ludoigracs, komediash.

je zabilježiti i te pokušaje prevođene mučeničkih spisa na hrvatski. Godine 1944. — za zagrebačke dominikance tragične radi uništenja njihovog samostana — donosila je »Gospina krunica« u prijevodu pokojnog (tada poginulog) oca Serafima Lupi postepeno acta: sv. Julija, mučenika u Dorostoru na Dunavu, sv. Ireneja biskupa Srijemskog i sv. Kvirina biskupa Sisačkog. Tada je to prestalo. Godine 1949. donosio je Vjernik biskupije đakovačke također u nastavcima prijevode akata naših panonsko-srijemskih mučenika u mojem prijevodu s francuskog,³ jer latinski tekst nisam mogao nigdje naći. Tako su izašla akta sv. Sirena, Ireneja, Poliona i Kvirina.

U međuvremenu je družba sv. Mohorja u Celju izdala na slovenskom *Martyres Christi* u prijevodu Franca Ksaverija Lukmana — trideset poročil o mučencih prvih stotletij z zgodovinskim okvirom. To je bilo g. 1934. Izdanje veoma vrijedno pažnje. Ovaj izbor je učinjen prema najnovijim shvaćanjima kritičnosti, možda je i prestrog. Slično je učinio i franjevac Adalbert Hamman (*La geste du sang*) u izdanju povijesnih tekstova Daniel-Ropsa 1951. Njemački prijevod, Dr Irene Steidle: *Das Heldentum der frühen Märtyrer, Aschaffenburg* 1958. Njegov je kriterij nešto blaži.

Najnovije odredbe o sastavljanju historijske hagiografske lekcije za oficij nekog sveca su veoma stroge što se tiče kritičnosti, tako da se u vezi s mučenicima mogu uzeti u obzir jedino autentična akta, odnosno spis nekog crkvenog oca koji govori o tom mučeniku. Prema tome, i reforma historijskih lekcija Božanskog oficija jest u neku ruku plod rada bolandista i Ruinarta.

S našeg teritorija postoji obilje ranokršćanskih mučenika podijeljenih u dvije skupine: istarsko-solinsku i panonsko-srijemsku. Autentični su i jedni i drugi samo što istarsko-solinski nemaju acta sincera i nisu zastupljeni kod Ruinarta ni s jednim mučenikom, dok panonsko-srijemski imaju četiri svoja predstavnika u njegovoj galeriji mučenika: svetog Serena, Ireneja, Poliona i Kvirina. Kao primjer iznosim ovdje *Acta s. Sereni*.

Radi se o autentičnom sirmijskom mučeniku iz Dioklecijanova progonstva. To je ujedno i jedini sirmijski mučenik kojega potvrđuju i dva epitafa nađena na groblju sv. Sinerota mučenika u Srijemskoj Mitrovici. Ti nam epitafi otkrivaju i ispravni oblik svečeva imena, budući da martirologiji pišu svakako: Sereni, Sireni, Seneri, Sineri, Serenoti, Sineroti itd. Epitafi su pronađeni 1875. na lokalitetu »Majurska bara«, iza Gradske bolnice. Oni spominju jedno groblje »ad beatum Synerotim« i »ad domnum Synerotem«. Ploče je pronašao učenik De Rossija — Adolf Hitrek, a objavio ih je Šime Ljubić u *Viestniku hrvatskoga arkeološkoga društva*, god. V, str. 19. Obje su ploče od bijelog mramora. Na prvoj ploči piše da je neka Aurelija Aminija podigla titulum svojem mužu Flaviju Sanktu, koji je umro u Akvileji (ad beatum Synerotim marture).

³ Dom H. Lerlercq: *Les Martyrs*, Tome II, Paris 1903.

Na drugoj čitamo da je neka gospođa Artemidora još za svojeg života podigla sebi memoriju ad dominum Synerotem.⁴ Dr Svetozar Ritig piše u svojem Martyrologiju srijemsko-panonske metropolije, Bogoslovska Smotra, II, Zagreb 1911, str. 263. da je Hytrek držao u Rimu 26. travnja 1885. predavanja o svojim srijemskim iskopavanjima, pa je tom prigodom objavio i neke svoje primjedbe De Rossi o tim natpisima u svojem Bulletinu 1884—95.⁵ Ritig nastavlja: »Sve su ovo dokazi da je svetitelj već u ovo rano vrijeme uživao liturgijsku poštu, i da je bio martyr vindicatus.«

Acta sv. Synerota sačuvala su nam se u dvije recenzije. Jednu, kraću, imamo kod Bolandista⁶ i jednu, potpuniju, kod Ruinarta⁷ i Farlattija.⁸

Sudovi o vrijednosti akata:

1. Delehaye: »Eius Passio BHL 7595 lectu digna est...«⁹ »Ut ex eius Passione BHL 7595, quae optimae notae est...«¹⁰

2. J. P. Kirsch: »Seine legendarische passio schildert ihn als Aszeten...«¹¹ Taj je sud vjerojatno utjecao na Lukmana, pa on Serena — Sinerota nije uzeo u svoje Martyres Christi, dok se Hamman nije dao pokolebati, pa je na str. 228—230. donio njegova akta.

3. Prikaz o sv. Sinerotu (Sereno, Sineron, Sireno) donosi i Bibliotheca Sanctorum, Roma 1968, XI., te Vies des Saints, pariških benediktinaca, II, Paris 1936, str. 471—473. I jedni i drugi donose da mu je kult razvijen u Auvergni u Francuskoj (Billom), vjerujući da mu se tu nalazi tijelo.¹²

Dok učenjaci o njemu raspravljaju u svojim djelima (Zeiller, Delehaye), čak i neki moderniji,¹³ a benediktinac Séverin Georges Couneson iz opatije Maredsous donosi ga u svojoj knjizi »Les saints nos frères«, 1970., dotle ćemo njegov život uzalud tražiti kod našeg inače izvrsnog hagiografa Franciska Ivekovića¹⁴ te kod Slovenaca.¹⁵

Na dr Maksimilijan Lach, Zagreb 1939., povodeći se za Ivekovićem, nema ga; a Gradišćanski Hrvat, benediktinac Augustin Blazović »Sveci u crkvenom letu«, Beč 1966. ima samo kratku crticu o njemu. Svakako propust. Da ga nije franjevac Philibert Seeböck donio u svojoj »Kleine illustrierte Heiligenlegende« — u mnogobrojnim izdanjima koncem prošlog i početkom ovog stoljeća — donio, čak s ilustracijom, i da ta knji-

⁴ Petar Milošević, Raniji antički nalazi u Sirmiumu, Limes u Jugoslaviji I, Beograd 1961, str. 71. On donosi na tablama X—XII i nacрте groblja i grobnica s toga groblja sv. Sinerota.

⁵ Il cimitero di S. Sinerote in Sirmio, p. 144—48.

⁶ Acta SS. Fehr. III. 365.

⁷ Ed. 1689, p. 456—57.

⁸ VII. 506.

⁹ Martyrologium Romanum, Bruxellis 1940. na str. 73.

¹⁰ Ibid. str. 74.

¹¹ Lexikon für Theologie und Kirche, I. izd. IX col. 491.

¹² Biskupija Clermont — slavi njegov blagdan 10. svibnja. Ondje su mu deformirali ime u Cerneuf.

¹³ John Coulson — Bernard Noël: Dictionnaire historique des Saints, Paris 1964.

¹⁴ Životi svetaca i svetica Božjih, 1874. i 1892).

¹⁵ Življenje svetnikov, Celovec 1917. i Leto svetnikov, Ljubljana 1968.

žica nije prevedena na hrvatski¹⁶ naši čitatelji ne bi nikada čuli za tog našeg domaćeg sveca. Netko je u Vjesniku Marijinih Kongregacija, Zagreb 1943, str. 183. — valjda pater Grim — napisao i članak »Za sekciju sv. Sirena«, na žalost, samo prema đakovačko-srijemskom propriju, a ne prema aktima. Tu ga predlaže za zaštitnika čedne ženske mode i njegovanje prave i plemenite ženske stidljivosti. Prijedlog je svakako bio veoma dobar, suvremen (i danas) i pametan, ali u ratnom vihoru zaboravljen, ako je uopće bio i zapažen u široj javnosti radi ograničenog i specijaliziranog kruga čitatelja.

U Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji slavio se od 1807. na svoj smrtni dan 23. veljače. Radi novih reformi predloženo je da se od sada slavi 24. veljače, zbog svetkovine dragog i poznatog, za opću Crkvu važnog mučenika prvih vremena, sv. Polikarpa biskupa u Smirni, koji također ima autentična akta.

STRADANJE SVETOGA SENEROTA MUČENIKA¹⁷

(Iz rukopisnog kodeksa presvijetlog opata de Noailles)

Kad je Sinerot, porijeklom Grk, prolazio kroz Sirmij, zadržao se u njemu. Kako nije znao drugog zanata bavio se vrtlarstvom. Nakon što je objavljen ukaz o progonstvu kršćana, nagnao ga je strah pred mukama da se krije kroz više mjeseci. Iza toga se ponovno vratio u svoj vrt.

Jednog dana, kad je on u vrtu radio svoj posao, dođe neka žena u pratnji dviiju djevojaka s namjerom da se po tom vrtu šeta. Videći to sveti muž (gore spomenuti starac) zapita je: — Ženo, što ti tražiš ovdje?

A ona odgovori: — Sviđa mi se šetati po tom vrtu.

On na to reče: — Kakva je to gospođa koja bi se u nevrijeme ovdje šetala? I baš u podne. Tako, tako! Znam ja da ti nisi došla ovamo radi šetnje, nego radi neurednosti i raspuštenosti. Nego ti lijepo hajde napolje i nastoj se vladati kao čestita žena.

A ona zbunjena izađe i poče u sebi bjesniti ne zbog toga što je bila istjerana, nego radi nezadovoljene strasti. Ipak je napisala pismo svojemu mužu, koji je bio dvorjanin cara Maksimilijana, dajući mu do znanja nepravdu koju je pretrpjela. Čim je njezin muž pročitao pismo potuži se caru: — Dok smo mi ovdje u tvojoj službi, dotle drugi vnijeđaju naše žene koje su ostale kod kuće, daleko od nas.

A on mu dade vlast da se osveti preko upravitelja pokrajine i tako se zadovolji. Primivši tu vlast požurio je da dođe i osveti nepravdu nanešenu ne plemenitoj gospođi, nego nečasnoj ženi. Stigavši u gore spomenuti grad (Sirmij) smjesta ode upravitelju, ispričovijedi mu slučaj,

¹⁶ Na žalost bez oznake godine, Zagreb, Knjižara Fr. Župan — St. Kugli.

¹⁷ U izvorniku: Sevena.

preda carevo pismo i doda: — Osveti uvredu koju je za vrijeme moje odsutnosti pretrpjela moja gospođa.

Čuvši to upravitelj zapita u čudu: — Tko se to usudio uvrijediti ženu časnika careve tjelesne straže?

A on kaza: — Sinerot, neki plebejac, vrtlar.

Saznavši mu ime naredi upravitelj da ga smjesta dovedu. Kad su ga predveli upita ga: — Kako se zoveš?

A on odgovori: — Sinerot.

Upravitelj upita: — Tvoje zanimanje?

A ovaj reče: — Vrtlar.

Upravitelj reče: — Zašto si uvrijedio ženu takvog čovjeka?

On odgovori: — Nikada nisam nikakvu gospođu uvrijedio.

Upravitelj bijesan reče: — Dokaži mu kakvoj je gospođi nanio nepravdu kad se ona htjela šetati vrtom.

A on bez ikakvog straha odgovori: — Ukorio sam je i rekao da se ne ponaša ispravno žena koja u to doba izlazi iz muževljeva doma.

Čuvši muž čin svoje neuredne i nečiste žene pocrveni i zamuknu: nije više tražio kaznu od upravitelja za nepravdu radi koje je došao. Bio je, naime, veoma smućen.

Kad je upravitelj čuo odgovor svetog muža, počeo je u sebi razmišljati o njegovom slobodnom iskazu i kazao je: — Ovaj čovjek je kršćanin, kad mu se ne sviđa da vidi u nezgodno vrijeme ženu u svojem vrtu. I reče njemu: — Što si ti?

A ovaj bez ikakvog oklijevanja odgovori: — Kršćanin sam!

A upravitelj će: — Gdje si se sve do sada skrivao i kako si izbjegao da ne žrtvuješ?

On odgovori: — Bogu se svidjelo da me sačuva u tijelu do ovog časa. Bio sam kao kamen odbačen od gradnje; a sada me traži Gospodin za svoju zgradu. Kad je sada htio da me otkriju, pripravan sam za njegovo ime trpjeti da s ostalim svetima imam udio u njegovu kraljevstvu.

Kad je upravitelj ovo čuo jako rasrđen reče: — Jer si se do sada skrivao i jer si — krijući se — pokazivao prezir prema carskoj zapovijedi, i jer nisi htio žrtvovati, neka ti odrube glavu.

Odmah su ga odveli na stratište i sluge su mu đavolske odrubile glavu osmi dan prije martovskih kalenda (22. veljače) za vladanja Gospodina našega Isusa Krista, komu čast i slava u vijeke vjekova. Amen.¹⁸

H i m a n

»Od cvijeta svakog ljepši je * U vrtu duša kršćanskih
Čistoće nježne bijeli cvijet!« * Sinerot uči monah tih.

¹⁸ Martirologiji donose njegovo ime i 22. i 23. veljače.

Sva sebe on je predao * Na službu Bogu jedinom
I zato sam se povlači * Sad u tišinu vrta svog.
Nek buči Sirmij raskošni * I žudno pije žića slast,
On cvijeće goji mirisno * I dušu kiti krepošću.
No svijet ga lako ne pušta, * Već hitro za njim polazi,
Sa smiješkom nuđa grijeha čar, * Da trijeznog muža prevari.
A Isus, njegov Učitelj, * Svog slugu snagom dariva.
Sinerot Čednost braneći * Pod mačem krunu dobiva.
O mučeniče sveti, čuj! * S nebesa štiti mladost nam!
I molbom svojom prosi njoj * Bjelinu srca nevinog.